

menmuiston. Hänen vävynsä W. G. Lagus jatkoi lähdejulkaisujen sarjaa ja julkaisi hiippakunnan kierto- kirjeet. Tällä tavoin Tengström ja hänen sukupiirinsä pelastivat jälki- maailmalle runsaasti lähdeaines- ta, joka tuhoutui Turun palossa. Tie- teenalaa vei sittemmin eteenpäin Matthias Akiander, kunnes vihdoin Herman Råbergh kotiutti sen teolo- giseen tiedekuntaan ensimmäisenä kirkkohistorian professorina, jonka teoksia myös myöhempi tutkimus on hyödyntänyt.

Björkstrandin laajassa teokses- sa on muutamia pikkulipsahduksia, mutta kokonaiskuvaan ne eivät vai- kuta ja ovat samoin niukkojen pai- novirheitten tavoin oikaistavissa odotettavissa olevassa suomenkieli- sessä laitoksessa. Svenska Litteratur- sällskapet on kustantanut teoksen, samoin kuin ensimmäisen Tengströ- min elämäkerran runsaat sata vuot- ta sitten. Ulkoasu on huoliteltu ja kuvitus onnistunut, joskaan suu- ret maalaukset Porvoon maapäivis- tä eivät pääse oikeuksiinsa musta- valkoisina ja puolen sivun kokoisina. Noottiapparaatissa tuntuu turhalta toistaa viitatus teoksen nimi paris- akymmenessä samalle aukeamalle sijoitetussa viitteessä; esimerkiksi Kirkkohistoriallisen seuran omaksu- ma tapa olisi säästänyt tilaa.

Jacob Tengström kirjoitti 1795 ensimmäisen suomalaisen piispa- elämäkerran. Niitä on sittemmin kertynyt (omaelämäkerrat ja muiste- lot pois lukien) puolen sataa. Björk- strandin teos on lajin parhaimmis- toa, samaa korkeaa tasoa kuin toi- sesta keisariajan merkittävästä kir- konjohtajasta Edvard Bergenhei- mistä laadittu.

**SIMO HEININEN
PROF., HELSINKI**

SEPPO SUOKUNNAS Evangelisen liikkeen isä F. G. Hedberg 1811– 1893. Helsinki: Aurinko Kustannus 2011. 289 s.

Dosentti Seppo Suokunnas on kir- joittanut 1800-luvulla eläneen herä- tysliikejohtajan Fredrik Gabriel Hed- bergin (1811–1893) elämäkerran. Teos ilmestyi Hedbergin syntymän 200-vuotismuistoksi ja se julkistet- tiin Hedbergin syntymäkodin mai- semissa Raahessa Suomen luterilai- sen evankeliumiyhdistyksen kesä- juhlien yhteydessä. Elämäkerran ti- laamisesta dosentti Suokunnaalta päätti evankelisen liikkeen historia- toimikunta, johon kuuluvat profes- sori Jouko Talonen, dosentit Kyllikki Tiensuu ja Seppo Suokunnas, teolo- gian tohtorit Reijo Arkkila ja Teemu Kakkuri sekä Lasse Nikkarikoski. Juh- lavuonna ilmestyi myös artikkeliko- koelma *Juhlakirja* ja teeman ympärille järjestettiin Helsingin yliopistol- la pienimuotoinen kirkkohistorialli- nen seminaari.

Kaikkiaan Hedbergin juhlavuo- den viettäminen oli vaimeampaa kuin samalle vuodelle osunut Laes- tadius-juhlinta puhumattakaan maallikkojohtaja Paavo Ruotsalai- sen ympärille kasautuneesta kuor- rutuksesta. Tämä ei kerro ainoastaan 1800-luvun johtajien nykyisistä seu- raajista ja seuraamisesta, vaan myös heistä itsestään. Hedberg ei ollut mikään ”pohjolan pasuuna” eikä hän- nen sanontojaan kulje kansanperin- teen kerääjien konteksteissa. Hedbergin teologiasta voi tehdä tasokkaan sys- temaattisen teologian gradun, mut- ta oopperalavalle hän ei nouse. Hy- vä, jos edes kesäteatteriin. Suokun- nas tavoittaa biografiassa hyvin täl- laisen Hedbergin hahmon. Hän seuraa aiempia elämäkerrallisia esi- tyksiä ja valitsee Hedbergin konteks- tiksi herätysliikkeet ja niiden teolo- gian. Sen Suokunnas tekee ansiok- kaasti, mutta puutteet ovat myös yhtä ilmeiset. Kosketuspinnat Suo- men 1800-luvun historiaan ja kirk-

koon jäävät satunnaisiksi ja ohuiksi ja Hedbergistä tulee ikään kuin itse itsensä konteksti.

Suokunnaan teos on kolmas var- sinainen Hedberg-elämäkerta. En- simmäisen, *Fredrik Gabriel Hedberg, hans lif och verksamhet* (1896), kir- joitti Hedbergin vävy Ludvig Wen- nerstöm jo kolmen vuoden kuluttua Hedbergin kuolemasta. Seuraavan laati Åbo Akademin kirkkohistorian professori W. A. Schmidt 1948. Hed- berg on luonnollisesti vahvasti esil- lä myös professori Lauri Koskenni- men kirjoittamassa evankelisen lii- keen historian ensimmäisessä osas- sa (1967) sekä hänen edeltäjänsä Lauri Takalan historiasarjan kaikissa kolmessa osassa (1929–1948). Kos- kenniemi on myös toimittanut ja jul- kaissut paljon Hedbergin omia teks- tejä. Arvokasta Hedberg-tutkimusta on tehnyt myös rovasti Esa Santa- kari, joka on teoksissaan keskittynyt kellosepän tarkkuudella evankeli- suuden varhaisvaiheisiin.

Hedbergin ja evankelisuuden ensimmäisten vuosien tutkimuk- sen päälinjauksiin vaikutti päähen- kilö itsekkin. Hän kirjoitti evankelisen liikkeen varhaisvaiheista kuvauksen *Historisk Inledning* ja oli myös kir- jeenvaihdossa Matthias Akianderin kanssa. Näin sekä evankelisen lii- keen omien historiankirjoittajien et- tä Akianderin *Historiska upplysnin- gar om religiösa rörelserna i Finland i äldre och senare tider* -teoksen ku- vaukset ovat seuranneet Hedber- gin omia näkemyksiä. Niinpä Hed- bergistä on tullut Suokunnaan teok- sen otsikon mukaisesti evankelisen liikkeen isä. Muut ovat jääneet sta- tisteiksi ja heidät on esitelty yleensä vain suhteessa Hedbergiin.

Suokunnas jäsentää Hedbergin elämän samoihin taitekohtiin kuin Schmidt 60 vuotta sitten. Jaksot seuraavat uraa seurakuntapappina. Schmidtin aikana oli tarpeen koros- taa Hedbergin kirkollisuutta, nyt oli- si voinut taitekohtia etsiä muiltakin vuosilta, esimerkiksi teoksen nimen pääteemaa seuraamalla. Seitsemän- nessä luvussa Suokunnas hylkää

kronologian ja tarkastelee kolmes-
s luvussa Hedbergin elämäntyötä
ja merkitystä temaattisesti. Kronolo-
giaan palataan vielä kymmenennes-
s luvussa, joka käsittelee Hedber-
gin viimeisiä aikoja ja kuolemaa. Te-
maattisen osan pääjaksoja ovat teo-
logia, musiikki, perhe ja persoona
sekä merkitys Suomen kirkolle.

Teologisen ajattelun kuvaami-
seen Suokunnas käyttää 40 sivua,
mikä on kirkkohistoriallisesti esityk-
seksi vähintään riittävästi. Teeman
nosto on tosin perusteltuakin, kos-
ka Suokunnas seuraa evankelisen
liikkeen perinnettä tarkastella Hed-
bergiä nimenomaan systemaatik-
kona. Muut piirteet ja näkökulmat
ovat olleet korkeintaan mielenkiin-
toisia kuriositeetteja. Kronologiaan
kiinnittyvän geneettisen metodin
ja systemaattisen analyysin yhdistä-
minen ei ole ongelmatonta. Syste-
maattisessa osassa ikään kuin hylä-
tään teologian historiallinen luonne
ja sen liittyminen henkilön kehitys-
kaareen ja ympäristön vaikutukseen.
Jonkin teologisen teeman kampa-
minen samaan kappaleeseen sekä
1840- että 1880-luvulta on toki sys-
temaattikoille luontevaa, mutta itse
ilmiöiden ymmärtämisen kannalta
käymätöntä.

Tarkempi kontekstualisointi oli-
si rikastuttanut teosta ja kuvaa Hed-
bergistä, ja tämän olisi voinut aloit-
taa ensimmäisessä luvussa. Kun
Suokunnas kirjoittaa lapsuudenko-
dista, herää lukijalle monia kysymy-
ksiä, joihin teos olisi voinut vastata.
Millainen virkamies oli kruununni-
mismies, oliko koti varakas, miten
Hedberg verkottui sukuympäris-
tönsä ja mihin suuntaan kodin us-
konnollisuus häntä ohjasi? Nyt Suo-
kunnas sivuuttaa näinkin merkittä-
vät tekijät Hedbergin elämässä ly-
hyin maininnoin. Kasvuympäristön
sijaan Suokunnas nostaa esiin Hed-
bergin uskonnollisen nuoruuden-
elämyksen. Näin tekijä toistaa Hed-
bergin omaa kertomusta, josta Hed-
berg itsekin kirjoitti kaksitoista mai-
nintaa. Toinen lähestymistapa olisi
ollut luonnehtia enemmän 1820-lu-

vun herätys- ja kokemuskrystallisuus-
tä ja uskonnollisen kirjallisuuden
vaikutusta.

Kysymys on myös historiantul-
kinnasta, ei vain detaljien runsau-
desta tai puuttumisesta. Millä ta-
voin merkkihenkilöt ovat olosuhtei-
densa ilmentäjiä ja kuinka paljon he
itse luovat niitä? Hyviä kysymyksiä
Suokunnaan teokselle olisivat olleet
esimerkiksi: Miksi Hedberg ohjautui
pietistisiin ylioppilaspireihin ja miksi
juuri hän pyristeli niistä voimakkaas-
ti irti jo muutaman vuoden pappis-
uran jälkeen? Millainen sisäinen dyn-
amiikka vallitsi pietistipiireissä?

Vaikka elämäkerran ei tarvitse ol-
la aikakauden yleisesitys, olisi esi-
merkiksi 1800-luvun alkupuolen
pietismin laajempi kuvaus paikanta-
nut Hedbergin paremmin. Nyt Hed-
bergia tarkastellaan tyhjiössä, ja hä-
nen elämänkaarensa saattaisi sijoit-
tua melkein päihin aikaan hyvän-
sä. Oppinut Suokunnas on kenties
luottanut liikaa lukijoittensa yleissi-
vistyksen, mutta samalla hän tulee
karsineeksi lukijakuntaa. Kuitenkin
myös itse kohteen, Hedbergin, ku-
vaus olisi saanut kontekstista paljon
lisävärejä. Tähän kuuluu myös Hed-
bergin sijoittaminen eurooppalaisiin
yhteyksiin. Hedbergin juhlakirjassa
on aihetta sivuttu muutamassa arti-
ikkelissa, joissa Hedbergin liittämi-
nen uusluterilaisuuteen on jäänyt
kuitenkin kunnolla tekemättä. Suo-
kunnas selviääkin tästä paremmin,
ja hän analysoi varsin laajasti Hed-
bergin arvokasta kirjastoja.

Mainitsemistani puutteista huo-
limatta Seppo Suokunnaan Hed-
berg-biografia on enemmän kuin
tervetullut lisä 1800-luvun herätys-
liiketutkimukseen. Tekijä on kiitettä-
västi irrottanut paljon poljetuista
aiheista, joiden liian perusteellinen
uudelleenkirjoittaminen olisi ollut
tarpeetonta. Esimerkiksi irtiotto pie-
tismistä ja välirikko Paavo Ruotsa-
laisen kanssa saavat Suokunnaalta
vain sen verran huomiota, kuin on
välttämätöntä.

Teoksen erityinen ansio on laa-
jan lähdeaineiston huolellinen lä-

pikäyminen ja käsittely. Suokunnas
on myös aiempaa paremmin pe-
rehtynyt Hedbergin teologian yti-
meen, tosin hän olisi voinut ede-
tä rohkeammin Osmo Tiirilän ja Esa
Santakarim jo varsin kuluneista tul-
kinnoista uusiin suuntiin. Mystiikka
ja eskatologia ovat sellaisia teomo-
ja. Hedbergiä beekiläisyyden vastus-
tajana kuvaava alaluku jää sen sijaan
aivan kesken. Tunnettuna hymnolo-
gina Suokunnas nostaa esille myös
Hedbergin merkityksen laulujen ja
virsien tekijänä.

Suokunnaan teksti on helppolu-
kuista, mutta tieteelliseksi esitykseksi
se paikoin horjahtelee tuttavalli-
seksi puhekieleksi. Tekstissä käydään
liiaksi keskustelua tarkentamattomi-
en väitteiden kanssa ja suotta poi-
ketaan kirjoittajan oman ajan ky-
symyksenasetteluihin. Kustantaja
on sijoittanut viitteet loppuviitteik-
si, mikä hankaloittaa tutkimuskäyt-
töä. Sen sijaan Suokunnaan laati-
mat luettelot Hedbergin kirjoituk-
sista ja kirjastosta ovat oiva lisä var-
sinaiseen tutkimusosaan. Niistä käy
hyvin ilmi Hedbergin yliverlainen
tuotteliaisuus aikansa herätysjohta-
jien joukossa.

TEEMU KAKKURI,
TEOL. TRI, KERAVA

HANNU MUSTAKALLIO
(TOIM.)

**Kirkollisia vaikuttajia
Pyhästä Henrikistä nykypäi-
vään. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura 2012.
646 s.**

Hannu Mustakallio on koonnut esi-
teltävään teokseen valikoiman kir-
konmiehiä ja - naisia uudesta Kan-
sallisbiografiasta (www.kansallisbiografia.fi). Internetin aikakaudel-
lakin tarvitaan kohtuullisen kokoisia
käteviä painettuja hakuteoksia. *Kir-*